

TÜRK DÖVLƏTLƏRİ ARASINDA İQTİSADI ƏLAQƏLƏRİN İNKİŞAF İSTİQAMƏTLƏRİ

NURLAN ABBASOV

*Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, akademik
Ziya Bünyadov adına Şərqişınaslıq İnstitutu.
Mərkəzi Asiya ölkələri kafedrasının doktorantı*

Giriş

Türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin inkişafının aktuallaşması müasir dövrdə aktual məsələlərdən hesab olunmaqla bərabər, bu sahənin öyrənilməsi Azərbaycanın iqtisadiyyatında xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Yeni dövrün tələbləri baxımından, bu məsələ aktual olmaqla yanaşı, Azərbaycanın iqtisadi inkişaf hədəflərinin müəyyənləşməsində, müxtəlif yolların axtarılması baxımından xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin inkişafı, Azərbaycanın iqtisadiyyatında gözlənilən məsələlərdən bir olmaqla, ölkənin iqtisadi hədəflərindən birinə çevrilmişdir. Türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin inkişafının təsir edəcəyi iqtisadi sahələrin genişlənməyə danılmazdır. Məhz bu proses, öz təsirini həm daxili, həm də xarici amillərdə göstərməklə yanaşı, beynəlxalq iqtisadi əlaqələrin inkişafını sürətləndirəcəyi və digər ölkələrlə birgə, Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrinin inkişafı ilə daxili dinamikanı da dəyişə bilər. Bu Azərbaycan Respublikasını digər ölkələrlə iqtisadi münasibətlərinin köklü dəyişiminə və daha verimli bir iqtisadi münasibətlər halına gətirə bilər.

Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra xarici siyasətində köklü dəyişiklər etdi. Bu sahədə Azərbaycan dövlətinin qarşısında duran əsas məsələ dünya dövlətləri ilə bərabərhüquqlu iqtisadi münasibətləri inkişaf etdirməklə yanaşı, öz siyasi - iqtisadi mövqeyinin möhkəmləndirilməsinə yönəlmişdir.

Təbii olaraq, bu sahədə Azərbaycan dövləti ilə əməkdaşlığın inkişafında mühüm məsələlərdən biri, siyasi - iqtisadi mühitin yaranması ilə birgə əsas iqtisadi hədəflərdən birinə çevrilməsidir. Dünya iqtisadiyyatında bu dövlətlərin iqtisadi yerinin dəyişməsi də gözlənilən məsələlərdən biridir. Azərbaycanın burada siyasi – iqtisadi məsələlərinin həllinin əsasını qarşılıqlı iqtisadi əlaqələrdə konstruktiv dialoqla birgə, xalqın maddi, mənəvi dəyərlərinin qorunub saxlanılmasına çalışmasıdır. Məhz bu, Azərbaycanın dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyasında mühüm amillərdən biri olmaqla, əsas iqtisadi hədəflərdən biri hesab olunur.

Bu sahədə Türk dövlətləri arasında “Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişi”-i (TƏM) xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Bu saziş eyni zamanda bu dövlətlər arasında siyasi-iqtisadi dialoqun inkişafı hesab olunur. Göründüyü kimi, bu məsələnin aktuallığı Azərbaycan dövləti üçün xüsusi əhəmiyyətli olmasını əsaslandırır.

Türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin inkişafı, Azərbaycanın xarici siyasətinin də inkişafının genişləndirilməsində xüsusi imkanlar kimi də qiymətləndirilir. Hazırda bu məsələnin Azərbaycanın iqtisadiyyatında mühüm tarixi hadisə olmaqla bərabər, gələcək nəsillər üçün geniş imkanlar açacağı danılmazdır.

Azərbaycanın iqtisadi inkişaf perspektivlərində harmonik iqtisadi inkişafa nail olma hədəf əsas götürməklə yanaşı, bu sahədə əsas məqsədə nail olmaq üçün Azərbaycanın nəqliyyat və energetika sahəsinə də xüsusi diqqət verilməsi tələb olunur.

Burada bir faktı da nəzərə almaq lazımdır ki, gələcəkdə bu sahədə qazanılacaq uğurlarla bərabər, yarana biləcək problemlərin də olması qaçılmazdır. Bu baxımdan, Türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin inkişafı xüsusi əhəmiyyət daşımaqla, aktual məsələlərdən hesab olunur.

Azərbaycanın Türk dövlətləri ilə iqtisadi əlaqələrin əhəmiyyəti və inkişaf istiqamətləri

“TÜRK DÜNYASI BÖYÜK AİLƏDİR”

İlham Əliyev

Məhdud resurslar bazarında rəqabətin güclənməsi dünya iqtisadiyyatında yeni bir mərhələnin inkişafına təkan vermişdir. Müasir iqtisadi inkişaf mərhələsində, bu tempin sürətlənməsi, ölkələr arasında yeni dünyanın formalaşmasının başlandığının göstəricisidir. Dünya iqtisadiyyatında baş verən bu kimi proseslər, güclü rəqabət strategiyasının yaranmasına səbəb oldu ki, bu da siyasi amillərlə yanaşı, iqtisadi proseslərin aktivləşməsinə səbəb oldu. Bu proseslərdə, türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin inkişafına təsir etməklə yanaşı, yeni inkişaf müstəvisinə çıxmasına səbəb oldu [1].

Türk Dövlətləri Təşkilatı (TDT) və ya keçmiş adı ilə Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurası (TDƏŞ) 3 oktyabr 2009-cu ildə Naxçıvan şəhərində imzalanan Naxçıvan müqaviləsi ilə Azərbaycan, Türkiyə, Qazaxıstan və Qırğızıstan arasında qurulmuş olan beynəlxalq təşkilatdır. 1992-ci ildən başlayaraq, inkişaf edən Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) mərkəzləri İstanbul, Bakı və Astanadır. Əsas orqanları - Ümumi Katiblik (İstanbul), Baş Prokurorlar Şurası, Dövlət Rəhbərləri Şurası, Xarici İşlər Nazirləri Şurası, Təcrübəli Məmurular Şurası, Ağsaqqallar Şurası, Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti Təşkilatı (TÜRKSÖY) (Ankara), Türk Dövlətləri Parlament Assambleyası (TÜRKPİA) (Bakı), Beynəlxalq Türk Akademiyası (Astana), Türk Mədəniyyət və Miras Vəqfi (Bakı), Türk Ticarət və Sənaye Otağı (İstanbul), Türk İş Şurası, Köçəri Mədəniyyət Mərkəzidir (Bişkek) [2].

Müasir dövrün sağlam rəqabət mühitində, türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin inkişafı, dünya dövlətlərinin iqtisadi inkişafına təsir etməklə yanaşı, geosiyasi problemlərin də həllində müsbət rol oynaya bilməsi baxımından, xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Bu proses beynəlxalq iqtisadi münasibətlərin inkişafında aktual əhəmiyyət kəsb edən, müasir dövrün əsas məsələlərindən hesab olunur.

Həm daxili, həm də xarici iqtisadi inkişafa nail olmaq, ölkənin əsas hədəflərindən biridir. Bu kimi mövcud problemlərin həll olması, Azərbaycan iqtisadiyyatının yeniliklərə açıq olmasına tələb etməklə yanaşı, dövlətin iqtisadi inkişafının təmin edilməsində əsas amillərdən biri hesab olunur. Bu sahədə Azərbaycanda dövlət səviyyəsində həyata keçirilən bütün tədbirlərin əsası, türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin inkişafı təşkil edir.

Türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin inkişafı, Azərbaycan Respublikasının xarici iqtisadi təhlükəsizliyini də aktuallaşdırmaqla yanaşı, xarici ticarət əlaqələrinin inkişafını yeni bir mərhələyə yüksəltməklə bərabər, Azərbaycan dövlətinin xarici iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin etməsini aktuallaşdırmaqla, dünya dövlətləri ilə ticarət əlaqələrinin dövrün tələblərinə uyğun yenidən qurulmasına nail olmaq məqsədi daşıyır. Bu sahədə əsas məqsəd, ölkə daxilində və xaricində iqtisadi sahələrin inkişafına, daxili resursların inkişafına təkan verən iqtisadi amillərin möhkəmlənməsinə nail olmaqdır. Belə ki, bu dövlətin əsas iqtisadi - siyasətində öz əksini tapmasını vacib edir.

İqtisadi münasibətlərin düzgün təşkil edilməsi,

iqtisadi əlaqələrin gücləndirilməsində, müvafiq fundamental tədbirlərin həyata keçirilməsinə aktuallaşdırmaqla yanaşı, xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Bütün bunlar, Azərbaycan ilə, Türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin inkişafında yarana biləcək problemlərin aradan qaldırılmasını vacib edir. Statistik məlumatlara əsasən, Azərbaycanın xarici ticarət göstəricilərinin qiymətləndirilməsini, ölkənin ticarət amillərinin dinamikasında görmək olar.

Cədvəl 1

Azərbaycan Respublikasının xarici ticarət dövriyyəsinin dinamikası (4)

İllər	Milyon ABŞ dolları ilə			
	ticarət dövriyyəsi	idxal	ixrac	saldo
2018	30 955,0	11 465,9	19 489,1	8 023,2
2019	33 302,7	13 667,5	19 635,2	5 967,7
2020	24 464,6	10 732,0	13 732,6	3 000,6
2021	33 911,2	11 703,2	22 208,0	10 504,8
2022	52 686,5	14 539,8	38 146,7	23 606,9
2023	51 183,9	17 285,3	33 898,6	16 613,3

Mənbə: <https://>

Cədvəldə verildiyi kimi, Azərbaycan Respublikasının xarici ticarət dövriyyəsinin dinamikasının son beş ildə fərqli göstəricilərə sahib olduğu görülməkdədir. Bunun bir çox bilinən və bilinməyən səbəbləri vardır. 2019-2020-ci illəri nəzərə almasaq, 2018-ci ilə nisbətən, 2023-cü ildə Azərbaycan Respublikasının xarici ticarət dövriyyəsinin dinamikasının son beş ildə 20228.9, 2021-ci ildə 17272, milyon ABŞ dolları artmış, 2022 - ildə isə 1502.6 milyon ABŞ dolları azalmışdır.

Cədvəl 2

Azərbaycan Respublikasının türk dövlətləri arasında xarici ticarət dövriyyəsi, (min ABŞ dolları) (4)

Ölkələr	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Cəmi	30954982,9	33302678,5	24464676,1	33911197,4	52686473,2	51183899,6
Müstəqil Dövlətlər Birliyi - Cəmi	3999 455,1	4610977,9	4 107590,2	4 716725,2	6049074,7	6422 408,6
Türkiyə	3 402 809,7	4 509 568,9	4 160 266,4	4 661 792,7	5 842 495,0	7 650 599,5
Qazaxıstan	220 744,7	229 601,8	142 027,5	134 740,3	598 421,3	314 142,4
Qırğızıstan	6 082,8	5 801,3	5 417,2	9 018,0	10 810,2	64 978,3
Özbəkistan	43 948,4	81 962,8	82 292,4	111 903,5	183 305,4	178 771,7
Türkmenistan	133 042,7	225 652,1	108 651,5	105 023,6	535 177,2	773 908,1
Digər ölkələr - Cəmi	26955527,8	28691700,6	20357085,9	29194472,2	46 637 398,5	44761491,0

Mənbə: [4]

Coğrafi regionlar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Cəmi	11465914,7	13667475,7	10732038,8	11703222,6	14539789,1	17285344,7
O cümlədən idxal						
Avropa	5 498 546,2	6 735 757,5	5 218 725,2	5 371 704,9	6 001 631,2	7 194 506,9
Asiya	4 748 356,8	5 086 848,8	4 553 200,2	5 379 954,6	7 541 794,4	8 674 760,3
Amerika	987 919,2	1 476 541,5	885 731,8	853 895,9	879 253,5	1 312 421,8
Afrika	182 598,5	33 060,9	27 336,2	28 212,1	40 296,7	44 464,9
Okeaniya	48 494,0	335 267,0	47 045,4	69 455,1	76 813,3	59 190,8
O cümlədən ixrac						
Avropa	11924314,1	11811 698,7	8251 657,5	15464 635,8	27730 371,7	23788 558,2
Asiya	6 371 753,6	7 525 401,5	5 047 191,2	5 693 887,6	9 594 029,9	9 956 496,2
Amerika	999 639,6	168 420,8	38 728,1	369 454,8	123 016,9	19 196,7
Afrika	192 801,1	89 482,8	324 254,5	658 580,1	559 988,3	104 559,6
Okeaniya	559,8	40 199,0	70 806,0	21 416,5	139 277,3	29 744,2

Cədvəldən göründüyü kimi, Azərbaycan Respublikası və türk dövlətləri arasında xarici ticarət dövriyyəsi artmışdır. Bu göstərici özünü xüsusən də 2022-ci ildən sonrakı dövrdə daha qabarıq göstərir. Pandemiya dövrünü nəzərə almaq, bu göstərici, Müstəqil Dövlətlər Birliyində 2018-ci ilə nisbətən 2023 – cü ildə 40762035,9, Türkiyədə 4247798,8, Qazaxıstanla 93397,7, Qırğızıstanla 58895,5, Özbəkistanla 134823,3 min ABŞ dolları artdığını görürük.

Cədvəl 3

Azərbaycan Respublikasının ticarət əlaqələrində idxal və ixracın coğrafi quruluşu, (min ABŞ dolları ilə) (4)

Mənbə: [4]

Cədvəldə verildiyi kimi, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq səviyyədə iqtisadi əlaqələrində Türk dövlətləri arasındakı iqtisadi əlaqələrin təsiri fərqli inkişaf göstəriciləri ilə müşahidə olunmaqdadır. 2018-ci ildə Azərbaycanın idxalı 11465914,7, 2023- cü ildə 5819430 min ABŞ dollar artmasının əsas səbəbi də bu əlaqələrin inkişafıdır. Belə ki, Azərbaycanın idxalı - ixracı Avropa və Asiya bölgələrində fərqli olmuşdur. Asiyada 2023-ci ildə 8674760,3 olduğu halda, Avropada 7194506,9 min ABŞ dollar olmuşdur. Bütün bunlar ölkə iqtisadiyyatının inkişaf göstəricisidir.

Azərbaycan Respublikasının ticarət əlaqələrində ixrac və idxalının (milyard ABŞ dolları) beynəlxalq müqayisəsi, (4)

Ölkələr		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Azərbaycan	İxrac	13,5	15,3	19,5	19,6	13,7	22,2	38,1
	İdxal	8,5	8,8	11,5	13,7	10,7	11,7	14,5
Rusiya	İxrac	285,7	357,3	450,3	424,3	337,3	492,9	...
	İdxal	182,4	227,9	238,7	244,6	232,1	290,6	...
Avstraliya	İxrac	192,5	231,1	257,1	271,0	250,8	344,9	412,2
	İdxal	196,3	228,8	235,4	221,6	211,8	261,2	309,2
Argentina	İxrac	57,9	58,6	61,8	65,1	54,9	77,9	88,4
	İdxal	55,9	66,9	65,5	49,1	42,4	63,2	81,5
Ermanistan	İxrac	1,8	2,2	2,4	2,6	2,5	3,0	5,4
	İdxal	3,3	4,1	5,0	5,5	4,6	5,4	8,8
Belarus	İxrac	23,5	29,2	33,9	33,0	29,2	40,0	38,3
	İdxal	27,6	34,2	38,4	39,5	32,8	41,8	38,6
Bolqarıstan	İxrac	26,6	31,4	33,6	33,3	32,0	41,2	50,7
	İdxal	28,9	34,2	37,9	37,7	35,1	46,2	58,2
Braziliya	İxrac	179,5	215,0	231,9	221,1	209,2	280,8	334,1
	İdxal	145,2	165,9	192,8	193,2	166,3	234,7	292,2
Böyük Britaniya və Şimali İrlandiyanın Birləşmiş Krallığı	İxrac	410,9	441,0	486,4	460,0	39,5	470,5	529,4
	İdxal	636,7	641,0	672,5	696,2	638,3	694,6	823,9
Macarıstan	İxrac	101,9	113,8	124,7	123,8	120,7	141,8	151,3
	İdxal	93,9	107,5	120,7	120,6	116,0	142,9	163,1
Almaniya	İxrac	1334,4	1448,2	1560,5	1489,4	1382,5	1636,7	1655,5
	İdxal	1055,3	1162,9	1284,4	1234,0	1171,8	1421,5	1571,5
Gürcüstan	İxrac	2,1	2,7	3,4	3,8	3,3	4,2	5,6
	İdxal	7,3	8,1	9,4	9,5	8,0	10,1	13,5
Qazaxıstan	İxrac	36,7	48,5	61,1	58,1	47,5	60,3	84,6
	İdxal	25,4	29,6	33,7	39,7	38,9	41,4	50,9
Qırğızıstan	İxrac	1,6	1,8	1,8	2,0	2,0	2,8	2,3
	İdxal	4,0	4,5	5,3	5,0	3,7	5,6	9,8
Tacikistan	İxrac	0,9	1,2	1,1	1,2	1,4	2,2	2,1
	İdxal	3,0	2,8	3,2	3,3	3,2	4,2	5,2
Türkmənistan	İxrac	7,5	7,8	11,7
	İdxal	13,2	10,2	5,3
Ukrayna	İxrac	36,4	43,3	47,3	50,1	49,2	68,1	...
	İdxal	39,3	49,6	57,2	60,8	54,3	72,8	...
ABŞ	İxrac	1451,0	1546,3	1664,0	1643,2	1424,9	1754,3	2064,8
	İdxal	2250,2	2408,5	2614,2	2567,4	2406,9	2935,3	3376,2
Türkiyə	İxrac	149,2	164,5	177,2	180,8	169,6	225,2	254,2
	İdxal	202,2	238,7	231,2	210,3	219,5	271,4	363,7
Yaponiya	İxrac	645,1	698,3	738,1	705,6	641,3	756,0	746,9
	İdxal	607,7	672,1	748,5	721,0	635,5	769,0	897,2

Mənbə: [4]

Cədvəldən göründüyü kimi, Azərbaycan Respublikasının xarici iqtisadi əlaqələrinin inkişafı 2016-cı ilə nisbətən 2022 – ci ildə ixracı 24,6, idxalı 6 milyard ABŞ dolları artmışdır. Bu onu deməyə əsas verir ki, Azərbaycan dövlətinin apardığı daxili və xarici siyasətin nəticəsi, yaxın gələcəkdə daha da

inkişaf edəcəyini göstərir.

Bütün bunlar dövlətin iqtisadi inkişafının ümumdünya təsərrüfat sisteminə inteqrasiyasında öz əksini tapması ilə nəticələnməsinə, beynəlxalq təcrübələrin öyrənilməsi, iqtisadiyyatın beynəlmilləşdirilməsi ilə birgə, Azərbaycanın Türk dövlətləri ilə iqtisadi əlaqələrin əhəmiyyəti və inkişaf istiqamətlərini daha çox aktual bir müstəviyə gətirir. Bütün proseslərə nəzarət Qlobal və Regional Təşkilatlarda həyata keçirilir.

Cədvəl 5

Türk dövlətləri iqtisadi birliyində Qlobal və Regional Təşkilatlar.(3,26)

İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı	Avrasiya İqtisadi Birliyi	Türk dövlətlərinin təşkilatları	Müstəqil Dövlətlər Birliyi	Sənayə Əməkdaşlıq Təşkilatı	Ümumdünya Ticarət Təşkilatı	İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı
Türkiyə, Azərbaycan Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Türkmənistan, Özbəkistan Respublikası	Qazaxıstan Respublikası, Qırğız Respublikası	Türkiyə, Azərbaycan Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Özbəkistan Respublikası	Azərbaycan Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Özbəkistan Respublikası	Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Özbəkistan Respublikası	Türkiyə, Qazaxıstan Respublikası, Qırğız Respublikası	Azərbaycan Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Türkmənistan, Özbəkistan Respublikası
	Müşahidəçi dövlət - Özbəkistan Respublikası	Assosiativ Üzvlər - Türkmənistan, Şimali Kipr Türk Respublikası	Müşahidəçi üzvlər - Türkmənistan		Müşahidəçi - Azərbaycan Respublikası, Türkmənistan, Özbəkistan Respublikası	

Mənbə: <https://3.s.449>

Altı türk dövlətinin hamısının üzv olduğu regional təşkilatlardan biri də İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı, 1964-cü ildə “İnkişaf üçün Regional Əməkdaşlıq” (RCD) adı altında İran, Pakistan və Türkiyə tərəfindən yaradılmış və 1985-ci ildə İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı adlandırılırdı. Türk dövlətlərinin iştirak etdiyi regional təşkilatlardan ən gənci Türk Dövlətləri Təşkilatıdır.

Bütün bunlar, Azərbaycan Respublikasında investisiya qoyuluşu ilə bərabər, Zəngəzur dəhlizinin xüsusi təsiri dünya iqtisadi müstəvisində təhlil olunmaqdadır. Zəngəzur dəhlizi tək Türk dövlətləri ilə deyil, eyni zamanda digər dövlətlərin də iqtisadi inkişafında xüsusi rol oynaya bilər [5].

Zəngəzur dəhlizinin iqtisadi inkişafa təsirinin qiymətləndirilməsi, yaxın beş ildə daha çox əhəmiyyət daşıyacağı gözlənilməkdədir. Belə ki, ölkələr arasında işgüzar münasibətlərin qurulmasında, iqtisadi əlaqələrin formalaşmasına, ölkələr arası sağlam münasibətlərin inkişafına təkan verməsi gözlənilir.

Ölkənin xarici iqtisadi inkişafında sahibkarlıq fəaliyyətinə müsbət təsir etməklə, ölkənin istehsal sahəsinin də inkişafına təkan vermiş olur. Bu da ölkəmizin daxili iqtisadi potensialını gücləndirərək,

yerli istehsalın artmasına, daxili tələbatın ödənilməsinə və ən əsas da xarici əlaqələrin güclənməsinə səbəb olar.

Nəticə

Dünyada daxili tənzimləmə, ticarət və investisiya vasitəsi ilə regional inteqrasiyanı təşviq edir. Bu ölkədə nəqliyyat, İKT və enerji kimi infrastrukturun inkişafına səbəb olmaqla, makroiqtisadi mühitdə, maliyyə siyasətinin və digər əmtəə mallarının dövriyyəsinə asanlaşdırır. Bu baxımdan, regional inteqrasiya çərçivəsində Türk Dövlətləri iqtisadi birliyinin keyfiyyətin artırmaq iqtisadi qazanclara, ictimai malların dövriyyəsinə və infrastruktur layihələrinin artmasına, siyasətdə əməkdaşlıq əlaqələrinin genişlənməsinə böyük töhfə verəcəkdir.

Bu sahədə sülh və təhlükəsizlik qaydalarının qorunması, gələcəkdə iqtisadi faydalarla bərabər, ekoloji və sosial idarəetmə kimi məsələlərin həllində mühüm rol oynayacaq. Azərbaycanın Türk dövlətləri ilə iqtisadi əlaqələrin inkişaf istiqamətlərinin daha geniş bir istiqamətdə öyrənilməsi lazımdır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

- Əliyev H.Ə. *Müstəqilliyimiz əbədidir: Çıxışlar, nitqlər, bəyanatlar, müsahibələr, məktublar, məruzələr, müraciətlər, fərmanlar*. Mart, 1996 – iyun, 1996, 6-cı cild. Bakı: *Azər nəşr*, 1998, 512 s., s.145
- <https://www.qha.com.tr/haber-arsivi/turk-dun-yasinin-cati-kurulusu-turk-kenesi-10-yilinda-93438>
- TURKIC STATES ECONOMY*, Editor: Prof. Dr. Vusal Gasim, Copyright 2023, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK, s. 449
- <https://www.stat.gov.az/source/trade/>
- Zangazur corridor becomes a reality, an important part of the East-West and NorthSouth corridors - Azerbaijani President*. (2021, November 28). Retrieved January 19, 2022, from <https://apa.az/en/xeber/official-news/zangazur-corridor-becomes-a-reality-an-important-part-of-the-east-west-and-north-south-corridors-azerbaijani-president-362778>

XÜLASƏ

Məqalədə, türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin inkişafının Azərbaycan iqtisadiyyatına təsiri və bu sahədə mövcud problemlərinin təhlili verilmişdir. Eyni zamanda, Azərbaycan ilə türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin inkişafının yeni iqtisadi inkişaf mərhələsi keçməsinə səbəb olaçağı və türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin yeni müstəvidə olacağı qeyd edilmişdir.

Məqalədə Azərbaycan ilə türk dövlətləri arasında iqtisadi əlaqələrin inkişaf istiqamətləri qiymətləndirilməsinə aid nəticə və təkliflər də öz əksini tapmışdır. Məqalənin sonunda, ədəbiyyat siyahısı verilmişdir.

Açar sözlər: *Türk dövlətləri iqtisadi integrasiya, beynəlxalq iqtisadi əlaqələr, Avropa iqtisadiyyatı, iqtisadi inkişaf, Zəngəzur dəhlizi.*

Нурлан Адиль оглу Аббасов

*Национальная академия наук Азербайджана,
Институт востоковедения имени академика
Зии Бунятова,
аспирант кафедры стран Центральной Азии*

РЕЗЮМЕ

В статье представлено влияние развития экономических отношений между тюркскими государствами на экономику Азербайджана и проведен анализ существующих проблем в этой сфере. При этом было отмечено, что развитие экономических отношений между Азербайджаном и турецкими государствами приведет к новому этапу экономического развития, а экономические отношения между турецкими государствами выйдут на новый уровень.

В статье отражены результаты и предложения, связанные с оценкой направлений развития экономических отношений между Азербайджаном и турецкими государствами. В конце статьи дан список использованной литературы.

Ключевые слова: *экономическая интеграция турецких государств, международные экономические отношения, европейская экономика, экономическое развитие, Зангезурский коридор.*

Nurlan Adil Abbasov

Azerbaijan National Academy of Sciences, Oriental Studies Institute named after Academician Ziya Bunyadov, doctoral student of the Central Asian countries department

SUMMARY

The article analyzes the impact of the development of economic relations between the Turkic states on the economy of Azerbaijan and the existing problems in this area. At the same time, it is noted that the development of economic relations between Azerbaijan and the Turkic states will lead to a new stage of economic growth, and subsequently, economic relations between the Turkic states will reach a new level.

The article reflects the results and proposals related to the assessment of the development directions of economic relations between Azerbaijan and the Turkic states. At the end of the article, a list of literature is given.

Keywords: *Turkic states economic integration, international economic relations, European economy, economic development, Zangezur corridor.*